

بازنمایی اندرزهای اردشیر ساسانی در قابوسنامه (بر اساس مراحل سه‌گانه حکمت عملی)

عبدالله صفرزائی*

محمدتقی ایمان‌پور**

چکیده

اندرزها و حکمت‌های اردشیر ساسانی از لحاظ تربیتی چنان ارزشمند بود که علاوه بر کاربرد و استفاده فراوان در دوره ساسانی، در دوره اسلامی نیز به منزله منشوری برای فرمانروایان و منبعی غنی برای نویسندگان ادب و اخلاق و تاریخ به شمار می‌رفت. قابوسنامه از نصیحت‌نامه‌های نگاشته شده در قرن پنجم هجری است. موضوعات متنوع تربیتی قابوسنامه نشانگر آن است که عنصرالمعالی در نگارش آن، به منابع متعددی نظر داشته؛ بنابراین، بازیابی اندرزهای اردشیر ساسانی در این اثر جای بررسی دارد. اهمیت بازیابی اندرزهای اردشیر در قابوسنامه، تبیین فرآیندی است که حکمت‌های دوره ساسانی، در سده‌های نخست اسلامی با آموزه‌های اسلامی در باب مسائل تربیتی درهم آمیخت و آثاری تحت این شرایط پدید آمد که تا سده‌های اخیر در آموزش کودکان و نوجوانان مورد استفاده قرار می‌گرفت. با توجه به چنین فرآیندی، این سؤال مطرح است که اندرزهای اردشیر چگونه و در چه زمینه‌هایی، در قابوسنامه مورد استفاده قرار گرفته است؟ در این نوشتار اندرزهای اردشیر بر اساس بخش‌های سه‌گانه حکمت عملی در قابوسنامه مشخص شده است. این مقاله به روش تاریخی با تحلیل و مقایسه اندرزهای اردشیر و حکمت‌های موجود در قابوسنامه نگاشته شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد اندرزهای اردشیر ساسانی بخش قابل توجهی از محتوای قابوسنامه را شامل می‌شود. البته تعالیم اسلامی، تجربیات خود عنصرالمعالی و دیگر اندرزهای ایرانیان باستان نیز در نگارش قابوسنامه مورد استفاده قرار گرفته است.

کلیدواژه‌ها: اردشیر ساسانی، بازنمایی اندرزها، قابوسنامه، عنصرالمعالی، حکمت عملی

* استادیار دانشگاه ولایت (نویسنده مسئول)، a.safarzaie@velayat.ac.ir

** استاد گروه تاریخ، دانشگاه فردوسی مشهد، imanpour@um.ac.ir